

Inklusiivinen maatalous

OPINTO-OHJELMA

INKLUSIIVISEN MAATALOUDEN JA MAASEUDUN KEHITTÄMISEN ASiantuntijuus

Inklusiivinen maatalous

OPINTO-OHJELMA

INKLUSIIVISEN MAATALOUDEN JA MAASEUDUN KEHITTÄMISEN ASiantuntijuus

SISÄLTÖ

PERUSIDEA	3
PERUSKÄSITTEET	3
JOHTAVA TAUSTA-AJATUS: SOSIAALINEN MAATALOUSORGANISMI	4
SOSIAALI- JA YMPÄRISTÖKYSYMYKSET	5
INKLUUSIO	6
OPINTO-OHJELMA	6
KOULUTUKSEN JA OPINTO-OHJELMAN TAVOITTEET	7
OPINTO-OHJELMAN KOLME OSAA	7
"SPIRAALI" OPINTO-OHJELMAN KÄSITTEENÄ	8
OPINTO-OHJELMAN NELJÄN TASON KUVAUS	9
METODIIKKA	10
OPINTO-OHJELMAN MODULAARINEN MUOTO	11
OPETUSTUNNIT	11
ILMOITTAUTUMINEN	12
TUTKINNON TUNNUSTAMINEN DQR-EQF JA ISCED -VIITEKEHYSTEN MUKAISESTI	12
OPPIMIS- JA KOULUTUSPROSESSI	12
TÄYDENTÄVÄ TOIMINTA OPINTO-OHJELMAN KEHITTÄMISESSÄ	14
YLEISRAKENNE	15
OPINTO-OHJELMAN SISÄLTÖ	16
ERITYISAIHEET	20

PERUSIDEA

"Inklusiivisen maatalouden asiantuntijuus" -opinto-ohjelma perustuu moninaisiin maaseudun ammattialoihin, kuten maanviljelyyn, puutarhanhoitoon, terveydenhoitoon, käsitöihin ja taiteisiin. Tälle kurssille osallistuminen tarjoaa asiantuntemusta erityistä huolenpitoa tarvitsevien ihmisten tukemiseen heidän asuessaan joko omassa asunnossaan, muussa avoimessa asumismuodossa tai asumispalvelujen piirissä.

Asiantuntija pystyy auttamaan kyseisiä henkilöitä luomalla heille yhteistyössä tukea tarjoavan ympäristön ja tarvittavat elinolot kunnioittavaan ja ihmisarvoiseen elämään heidän työskentely- ja elinolosuhteissaan sekä sosiaalisessa ja ekososiaalisessa ympäristössään. Asiantuntija kehittää yhdessä asiakkaan kanssa yksilöllisen pohjan ja käytännön ratkaisun inklusiolle yhdenmukaisesti YK:n vuoden 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen kanssa.

Yksi keskeinen perusta sekä asiantuntijan koulutukselle että työlle on kokemus maaseudun asumis- ja työyhteisöistä, jotka ovat eräs virallisesti tunnustetuista tavoista toimia yhdessä kehitysvammaisten kanssa, ei vain kodinomaisen asumisen suhteen, vaan myös työnteossa ja kaikkinaisissa elämäntilanteissa. Tämä inklusion muoto on ollut käytössä jo kauan ennen yhteiskunnan taholta tullutta kysyntää. Yksi kaikkein tärkeimmistä perusperiaatteista on kaikkien yhteisön työntekijöiden näkeminen heidän kykyjensä ja vahvuksiensa kautta, sen sijaan että tuijotettaisiin heidän vajavaisuuksiaan (ks. C. Stamm, 2011). Asenne työtovereiden tarkasteluun kollegiaalisen suhtautumistavan kautta diagnostisen sijaan on harvinaista ja vaatii harjoittelua. Tämä suhtautumistapa toimii taustana sosiaalisen terapian käsitteelle, jota kuvataan Camphill-yhteisön perustajan Karl Königin teoksessa "Village lectures", joka on ilmestymisvuotensa 1939 jälkeen vakiinnuttanut asemansa kaikkialla maailmassa.

PERUSKÄSITTEET

Tämän ammattialan lähtökohtana on kaksi peruspilaria:

1. Kokonaisvaltainen maatalous ja puutarhanhoito, jotka on suunnattu tukemaan ravitsemusta laajemmassa merkityksessä

Lisäarvo tulee toiminnan tehokkuuden lisäämisen sijaan ("enemmän, korkeammalle, nopeammin") ihmisen työn vaikutuksesta:

- maaperän, maiseman ja luonnon terveyteen
- työhön osallistuvien ihmisten hyvinvointiin
- ja asiakkaisiin, joiden asenne ei ole vain rahan vaihtamista tuotteisiin, vaan jotka ovat sitoutuneita kulttuuriarvoja integroivaan maatalouteen (ks. Manfred Klett, 2003).

Tässä "ekologisen inklusion" näkökulmassa, inklusion käsite laajenee ihmisestä luontoon. Tämä näkökohta muodostaa yhden koulutusprosessin keskeisistä aiheista.

JOHTAVA TAUSTA-AJATUS: SOSIAALINEN MAATALOUSORGANISMI

On huomioitava, että tämä koulutusohjelma ei kouluta maanviljelijöitä eikä puutarhureita, vaikka osallistujat ovat ilmoittautumisvaatimusten mukaisesti kyseisille aloille tai tiettyihin käsityöammatteihin valmistuneita. Maatalouden idea ja varsinainen maatalousorganismi, jonka parissa osallistujat jo työskentelevät, toimii kuitenkin olennaisena perustana inklusiolle, ja tätä perustaa tullaan koulutuksessa täydentämään merkittävällä inhimillisten ja sosiaalisten olosuhteiden tuntemuksella. Tämä on opinto-ohjelman päätavoite.

Tämän vuoksi maatalousorganismin käsite esitellään tässä ainoastaan lyhyesti:

Kokonaisvaltaisen maatalouden arkkityypin näkökannalta katsottaessa, ja erityisesti sen biodynaamisesta tai organisisesta perspektiivistä, johon suurin osa INCLUFAR-projektiin osallistuvista kumppaneista lukeutuu, maatalous on muutakin kuin itse maa-ala eläimiseen, koneeseen ja rakennuksineen. Se pitää sisällään myös nimenomaisen paikan, vallitsevat sääolosuhteet, yhteyden vuodenvaihteluun sekä astronomisiin suhteisiin auringon, kuun ja eläinradan merkien kanssa ja ennen kaikkea siellä elävät ja työskentelevät ihmiset sekä tilan välittömän sekä kaukaisemman ympäristön. Tämä erityislaatuinen katsantokanta vaikuttaa maaperän, maiseman ja eläinten hoidon lisäksi maatilalla asuvien ja työskentelevien ihmisten yhteistyöhön, tarvittavaan talouden hallinnointiin, asiakassuhteisiin sekä maatalousorganismien erityistehtävän käsitteeseen. Ajatus kaikenlaisia kykyjä ja erityistarpeita omaavien ihmisten mukaan ottamisesta tähän pitkään lisäarvojen muodostamaan ketjuun on toisin sanoen vain loogista, kun ajatellaan normaalin bisnes-maailman win-win-tilannetta, vaikka luonnollisestikin tässä paljon laajemmassa merkityksessä.

Maatalousorganismien käsite, ja tässä tapauksessa sosiaalisen maatalousorganismien, on näin ollen keskeinen ja tärkeä visio, ei jo saavutettuna tavoitteena vaan jatkuvasti muuttuvana prosessina ihmisten, maaperän ja sääolosuhteiden, alueellisten sekä globaalien sosiaalisten ja poliittisten olojen jne. suhteen.

Tämä arkkityyppi tai idea voi esiintyä erilaisissa asumismuodoissa. Jotkut ihmiset viettävät elämänsä tietyssä perhe-tyypissä, toiset elävät yksin tai yhdessä kollegoiden tai ystävien kanssa yhteisötyyppisesti ja jotkut asuvat jossain päin kaupunkia tai lähiseudun kylässä tullen vain töihin tai yhteisiin kulttuuritapahtumiin.

2. Kokonaisvaltainen sosiaalityö

Tämän näkökulman omaavat ihmiset tarkastelevat asiakasta henkisesti katsantokannalta, ei kehitysvammaisina vaan ihmisinä, jotka eivät pysty ilmentämään persoonansa kykeneväisten ihmisten tavoin erityisten fyysisten ja älyllisten rajoitteidensa vuoksi. Asiantuntijan tehtävänä on kunnioittaa näitä ihmisiä kokonaisina ja auttaa heitä toteuttamaan asioita niin paljon kuin suinkin on heidän kykyjensä puitteissa mahdollista. Asiantuntija siis katsoo ihmisiä heidän mahdollisuuksiensa perspektiivistä, ei heidän vajavaisuuksiensa. Samalla toteutetaan salutogeenistä eli terveyslähtöistä käsitettä, noudattaen A. Antonovskyn ydinajatusta ”koherenssin tunteesta”, jonka kolme osatekijää ovat:

- Ymmärrettävyys: käsitys, että asiat tapahtuvat hallitusti ja ennustettavasti sekä tunne, että voit ymmärtää sattumuksia elämässäsi ja järkevästi ennustaa mitä tulee tapahtumaan tulevaisuudessa.
- Hallittavuus: käsitys, että omaat taitoja tai kyvyn, tuen, apua tai välttämättömiä resursseja huolehtia asioista, ja että asiat ovat hallittavia ja kontrolloitavissasi.
- Mielekkyyys: ajatus, että asiat elämässä ovat mielenkiintoisia ja syy tyytyväisyyteen sekä aidosti sen arvoisia, ja että löytyy syy tai tarkoitus välittää siitä mitä tapahtuu.

On tärkeää varmistaa, että kaikki ihmiset, jotka ovat osallisina tämän maatalousorganismien rakentamisessa, voivat niin aktiivisesti kuin passiivisestikin toteuttaa tätä koherenssin tunnetta päivittäisessä elämässään ja työssään. Inklusiivisen maatalouden edellytys terveen, parantavan ja sosiaalisen ympäristön luomiseen ja ylläpitämiseen voidaan todentaa käyttämällä näitä mainittuja tekijöitä riittävän suorituskyvyn indikaattoreina.

SOSIAALI- JA YMPÄRISTÖKYSYMYKSET

Opinto-ohjelma ei keskity erityisesti maatalouteen ja puutarhanhoitoon vaan sosiaalisiin kysymyksiin. Kyvyt ja taidot pannaan käytäntöön maaseudulla ekologisessa ympäristössä. Noin 50 vuotta sitten nimenomaan biodynaamiset maatilat olivat lähtökohtana tälle työlle. Niiden erittäin tietoinen tapa käsitellä maaperää, kasveja, eläimiä, lannoitusta, säätä, ravintoa, tiluksia, menetelmiä ja välineitä, rahaa, pääomaa jne. osana kosmosta, voidaan laskea myös lähtökohdaksi ja metodologiseksi malliksi tarkasteltaessa yhteiskunnallisia ilmiöitä ja prosesseja. Maanviljely on nykyään vain yksi inklusiivisen työn ilmentymä. Koko kirjo maaseudun käsityöläisammateista sosiaaliseen, taiteelliseen ja kulttuurilliseen työhön uskonnollinen toiminta mukaan lukien, tarjoavat laaja-alaisia mahdollisuuksia asiantuntijalle hänen etsiessään, luodessaan ja tukien asiakkaidensa hyvää elämänlaatua.

EKO-SOSIAALINEN INKLUUSIO

Tämä on luultavimmin epätavallisin ja tuntemattomin näkökulma, koska se merkitsee sitä, että ihminen ja luonto voivat saavuttaa todellisen yhteyden ja kommunikaation. Se tarkoittaa myös, että luonnon kanssa tekemisissä oleminen ei hyödytä ainoastaan ihmistä vaan myös luontoa itseään.

On saatu jo todistusaineistoa siitä, että kommunikaatio ihmisen ja luonnon välillä, niiden suhde eläimiin, elämänkaaren hoitaminen kylvöstä sadonkorjuuseen ja maanmuokkaukseen, vaikuttaa positiivisesti ja parantavasti molempiin ja suo mainitun koherenssin tunteen.

Ihmisen toimet ovat muokanneet maisemaa paljon enemmän kuin tulemme ajatelleeksi. Tehokas puiden, laidunmaiden, eläinten ja jopa villieläinten hoito on ollut osa maaseudun kulttuuria jo vuosisatojen ajan. Nykyajan vakiintuneissa maatalouskäytännöissä eläimet, kasvit ja maaperä ovat muuttuneet pelkästään maatalousjärjestelmän tuotannollisiksi osatekijöiksi. Jopa sosiaalisessa maataloudessa on taipumus arvostaa kasveja ja eläimiä ainoastaan hoitotarkoitukseen käytettävänä välineinä, hyödyntäen luontoa ihmisen hyvinvointiin mutta vähentäen sen käyttöä miljöönä, joka tarjoaa terveelliset olosuhteet asianosaisille ihmisille.

Inklusiivisella maataloudella on kuitenkin konseptissaan mahdollisuus laajentaa alaansa ja yhtenäistää aktiivista luonnon ja maiseman hoitoa. Tämä vaatii muutosta arvoissa - luonnon ja maiseman kunnioittamista muunakin kuin vain "selviönä", jonakin, joka aktiivisesti ja jatkuvasti odottaa ihmisen huolenpitoa ja omistautumista. Tehokas hoito ja kehitys ovat toisin sanoen osa nykypäivän ihmisen tehtävää ja tietoisuutta: tätä puolta luonnosta tulee kohdella osa-alueena, jota ihmisen kuuluu hoitaa, yhtä lailla kuin myös kasveja, eläimiä ja kanssaihmissiä. (Tähän on kiinnittänyt huomiota myös Tohtori N. Remer julkaisemattomissa muistiinpanoissaan vuodelta n. 1980. Ks. myös Andreas Suchantke "Zum Sehen geboren - Wege zu einem vertieften Natur- und Kulturverständnis", Stuttgart 2008.) Tehokas eläinten, kasvien ja maaperän havainnointi on tapa, jolla nykypäivän ihmisen tietoisuudessa voidaan saavuttaa arvojen muutosta. Harjaantuminen maaperän havainnoinnissa voi johtaa uuteen suhtautumistapaan ihmisen vaikutuksesta maiseman kehitykseen, ja saada täten aikaan erityisiä toimia esim. pensasaidanteiden uudenaikaisessa integroimisessa maatalousorganismien yhteyteen. Kuten jokainen koulutus, tämänkin opinto-ohjelman pitäisi johtaa tietämyksestä omistautuneeseen toimintaan. (Ks. R. Steiner, *The Philosophy of Freedom*, luku 9, 1964). Esimerkkinä voi mainita, että nykyään pensasaidanteiden ekologinen käyttö mm. tuulieroosion suojana tai luonnonvaraisten eläinten biotooppina on vähentynyt, mutta sen sijaan ne voidaan hyödyntää maatilan elinkaareissa valmistamalla oksista rehua karjalle tai hilloamalla niiden marjat. Tämä voidaan jopa tehdä niin, että luonnonvaraisten eläinten saama hyöty kasvaa. Sosiaaliset maatilat ovat erityisen kelvollisia tällaisille toimintatavoille, koska apukäsiä löytyy paljon. Mutta tämänkaltaista toimintaa voi olla osana maatilan konseptia vain mikäli tilalla on joku, joka ymmärtää asian tärkeyden. Harjoitteet luonnon ja maiseman havainnoinnissa muodostavat näin ollen olennaisen osan INCLUFAR-opinto-ohjelmaa (ks. van Elsen & Schuler 2008, van Elsen 2008).

Tämä tutkimusala on vasta alkuvaiheessa ja voikin avata erittäin mielenkiintoisia uusia näkökulmia. Opinto-ohjelmassa ei käsitellä aihetta yksityiskohtaisesti, mutta terävöitetään aisteja ja herätellään havainnointikykyä ilmiön huomaamiseksi. Siitä voi olla apua pyrittäessä "innokkaan hämmästelyn" -asenteeseen (E. Wroblowski).

INKLUUSIO

Inklusiota tarkastellessamme, mielessämme on YK:n vuoden 2006 vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus maailmanlaajuisena rakenteellisena ja oikeudellisena viitekehyksenä koskien kaikkea kehitysvammaisten kanssa tapahtuvaa ja kehitysvammaisille suunnattua toimintaa huomioiden heidät yhteiskunnan kokonaisvaltaisina jäseninä. Toisaalta tiedämme, että kyseessä on suuri asia, joka ei ratkea laittamalla kaikki lapset samaan kouluun tai lakkauttamalla kehitysvammaisten erityislaitokset. Asiassa on tapahtunut todellinen ajattelutavan muutos: ennen YK:n yleissopimusta oli tapana etsiä soveltuvia sijoituspaikkoja kehitysvammaisille. Yleissopimuksen ratifiointista lähtien on niin yhteiskunnan, valtion kuin yksityishenkilöidenkin ollut suhtauduttava kehitysvammaisiin yhtäläiset oikeudet ja velvoitteet omaavina yhteiskunnan jäseninä. Yhteiskunnan on vain ensin kehitettävä avoimuuden ilmapiiri ja muutettava täysin näkökantojaan: ei ole enää kysymys hyvätahdon eleestä tai jalomielisyydestä, kun kehitysvammaisten sallitaan elää haluamallaan tavalla, vaikeivät he itse pystyisi puhumaan tai kommunikoidaan normaalisti.

Olemassa olevia inklusion muotoja löydämme INCLUFAR projekti-kumppaneidemme yhteistyötyypeiltä maailmoilta. On selvää, että inklusiivisen yhteisön kehittäminen ja toteuttaminen yhteisöasumisen periaatteena vie aikaa ja tulee olemaan sukupolvien mittainen projekti. Näitä jo olemassa olevia muotoja voidaan käyttää lähtökohtina. Tähän ajatukseen pohjautuu myös koulutuksemme.

OPINTO-OHJELMA

INCLUFAR opinto-ohjelman perustana ovat sekä FAMIT (”Fachkraft für Milieubildung und Teilhabe”) että BALTIC SEMINAR OPINTO-OHJELMA, joka laadittiin vuosia sitten Saksassa ja Baltian maissa (Norja, Suomi, Viro, Ruotsi, Tanska ja Venäjä). FAMIT-tutkinto ”Sosiaalityön asiantuntija kehitysvammaisille suunnatuissa organisaatioissa” on tunnustettu Saksassa Schleswig-Holsteinin lainsäädännön mukaisesti.

INCLUFAR opinto-ohjelman sisältö on laadittu hoivamaatalouden piiriin kuuluvien tilojen päivittäisen sosiaalityöko- kemusten esiin nostamista koulutustarpeista tulevaisuuden inklusio-asiantuntijoita varten. Koulutus noudattaa innovatiivista koulutusrakennetta, jota kutsumme spiraali-ohjelmaksi. Kolmevuotisen opinto-ohjelman sisältö rakentuu eri tasoista (ks. alla). Se sisältää antropologisia, psykologisia, sairaan- ja terveydenhoidollisia osa-alueita, kuten myös aiheita maatalon organisoinnista, johtamisesta ja laadunvarmistuksesta. Kaikki nämä aihe-alueet ovat yhdenmukaisia viimeisimmän vastaavan tieteenalan ja kohteena olevan kokonaisuuden todellisten tarpeiden kanssa, joita ovat maa- seudun sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset olosuhteet sekä kyseisen maan sosiaalijärjestelmä. Opinto-ohjelman konseptille uskollisena ohjelma panostaa tiedon hankkimisen lisäksi pätevyiden kehittämiseen.

Tarkasteltaessa opinto-ohjelmaa, on siellä tiettyjä huomioitavia osa-alueita ja tasoja:

- Kirjallinen opinto-ohjelma, joka sisältää koulutukselle asetetut tavoitteet ja yleiskatsauksen asiaankuuluvaan aiheeseen.
- Aiheiden erityisjärjestyksen ja spiraalinomaisen tavan, jolla ne on esitelty paperilla. Tämä tarkoittaa aiheen esiintymistä opintojen eri vaiheissa syvällisemmässä mittakaavassa.
- Itse prosessi opettavien ja opettavien henkilöiden välillä. Tämä riippuu luennoitsijan kokemuksesta ja valinnoista, sillä luennoitsijalla on vapaus valita aihe ja menetelmät niin, että ne toisaalta täyttävät opinto-ohjelman asettamat vaatimukset, mutta toisaalta yksilöityvät kurssin opiskelijoiden mukaan. Molemmat osapuolet ovat aikuisia, vaikkakin erilaiset taustat omaavia, joten tietyssä mielessä molemmilla on vastuu yhteisestä prosessista. Oppiminen ja opettaminen on räätälöity jokaisen osallistujan yksilöllisen oppimis- ja kouluttautumistarpeen mukaan, suhteutettuna ikään, kokemukseen, sukupuoleen, koulutukseen ja erityisesti henkilökohtaisiin kysymyksiin ja oppimisvaatimuksiin tähän uuteen elämänvaiheeseen astuttaessa. Tämä prosessi toteutuu Inclufar -opinto-ohjelman taustalla viitoittaen tiettyä suuntaa, mutta pakottamatta osallistujia kuitenkaan osaksi teoreettista etukäteen laadittua toimintatapaa.
- Koulutusjärjestelmän vaatimukset Euroopassa ja erityisesti eri kumppanimaissa, joissa opinto-ohjelmaa tullaan soveltamaan pätevän asiantuntija-aseman tunnustamiseksi.

Tämän opinto-ohjelman tulee näin ollen noudattaa kaikkia mainittuja tasoja täyttääkseen kunkin yksittäisen oppijan ja opettajan tarpeet ja heidän sen hetkisen tilanteensa, kuten myös opinto-ohjelmarakenteen ja tunnustamistarpeen muodollisemmat vaatimukset, esimerkkinä tarvittavan tuntimäärän täytyminen ja sisällön selkeä suhde kyseisen tieteenalan viimeisimmän kehityksen kanssa.

KOULUTUKSEN JA OPINTO-OHJELMAN TAVOITTEET

Tämä koulutus pyrkii antamaan suunnitelmallista ja järjestelmällistä tukea mahdollistettaessa kehitysvammaisten yhteiskuntaan osallistuminen. Ammattitaitoista henkilökuntaa tarvitaan antamaan tähän tukea sen kaikkein yksilöllisimmässä muodossaan. Tämä voidaan saavuttaa luomalla ympäristö tai elämänpiiri, jossa jokaisen yksilöllinen persoona ja edellytykset kehitymiselle tunnustetaan. Elämänpiirillä ei tässä tarkoiteta vain fyysisen ympäristön suunnittelua, vaan kiinnostunutta ja aktiivista asennoitumista ja avoimuutta käyttää henkilökohtaisia ja sosiaalisia mahdollisuuksia. Tämä avoimuus tarkoittaa fyysisten ja erityisesti emotionaalisten rasitteiden huomioimista, ei niiden vahvistamiseksi vaan pohjaksi kehitymiselle. Asiantuntija itse kehittää erityisen tarkkavaisuuden asenteen. Tämä tarkkavaisuus kohdistuu niin kehitysvammaisten mahdollisuuksiin kuin rajoituksiinkin. Mainitun tarkkavaisuusasenteen kehittäminen perustuu opinto-ohjelman spiraali-rakenteen läpikäymiseen, sekä asianmukaiseen ja jatkuvaan koulutukseen opettajien johdolla. Tämä tapahtuu yhdessä kehitysvammaisten kanssa niin paljon kuin mahdollista. Kyseisen asiantuntijan työ on suunniteltu antamaan tukea kehitysvammaisille ihmisille heidän päivittäisessä elämässään ja työssään sen laajassa merkityksessä. Vaikka hoitoalan koulutus ja kuntouttava työ ovat tärkeitä näkökohtia tässä ammattitoiminnassa, ne eivät ole asian ydin. On tärkeää muistaa, että asiantuntijan kohderyhmän ihmiset eivät ole sairaita eivätkä potilaita! He vain elävät vakituisesti vammansa kanssa, joten asiantuntija tarjoaa tukeaan heidän ”normaalielämässään”, joskin erityisoppiminen ja täydennyskoulutus muodostanevat tästä osan, kuten jokaiselle ihmiselle. Tämä opinto-ohjelma toisin sanoen valmistaa opiskelijat hoitomuotoon, jonka pyrkimys ei ole parantaa ihmisiä vaan kohentaa heidän päivittäistä elämänlaatuaan.

Tällä koulutuksella on näin ollen kokonaisvaltainen näkökulma, johon liittyy aspekteja niin ajasta kuin paikasta sekä tarvittavat varusteet, kuten myös henkiset, psyykkiset ja fyysiset kyvyt. Asiantuntijan tehtävänä on auttaa luomaan erityisiä miljöitä inklusiiviselle, terveyslähtöiselle ja ekososiaaliselle elinympäristölle, erityisesti maaseudulla.

Tulevaisuuden ”inklusiivisen maatalouden ja maaseudun kehittämisen asiantuntijat” tulevat toisin sanoen oppimaan taidot edistää päivittäistä elämää ja työtilanteita, yksilöllisiä tarpeita ja sosiaalisia olosuhteita ympäristönä, joka mahdollistaa vahvuuksien yleisen kehittämisen. Tärkeä osa asiantuntijan profiilia tulee olemaan hänen tapansa käsitellä epäkohtia, heikkouksia ja ongelmia: hänen tehtävänsä on nähdä nämä asiat rakentavalla, salutogeenisella eli terveyslähtöisellä tavalla (ks. yllä) ja hyödyntää niiden tarjoamia mahdollisuuksia.

Luova didaktinen ja menetelmällinen prosessin suunnittelu ja tarkkavaisuus tulevat merkitsemään enemmän kuin perinteiset opetustaidot ja tiedot.

OPINTO-OHJELMAN KOLME OSAA

Opinto-ohjelma itsessään on tasapainotettu seuraavasti:

- » tieteellis-kognitiivinen osa-alue
- » projekti- ja toimintakeskeinen sisältö sekä
- » emotionaalis-psykologinen koulutussisältö

Taiteet

Opinto-ohjelman taiteellisessa osuudessa voi tunnistaa kaksi näkökulmaa:

1. Taide INCLUFAR-koulutusprosessin integroituna osana on luonteeltaan hyvin yksilöllistä toimintaa. Osallistuminen taiteisiin tuo esiin yksilön kyvyt, mitkä eivät ilman intensiivistä taiteellista toimintaa tulisi esille.
2. Taiteellisen prosessin tieteellinen tutkimus osoittaa, että taiteet ovat erinomainen tapa parantaa yksilön tietoisuutta ja hahmotuskykyä sekä laajentaa henkilön vuorovaikutustaitoja ja ammatillista pätevyyttä. (Ks. BRATER, M./ BÜCHELE, U./ FUCKE, F./ HERZ G.: Künstlerisch Handeln. Die Förderung beruflicher Handlungsfähigkeit durch künstlerische Prozesse. Stuttgart 1989.). Tämä osoittaa, että yksi INCLUFAR-koulutuksen päätavoitteista eli tietoisuus yksilön tilanteesta, hänen henkilökohtaisista kyvyistään ja tarpeistaan ja hänen yhteydestään

sosiaaliseen ja luonnolliseen ympäristöön korostuu. Prosessin toinen puoli on kohdata luonto kasveineen, eläimineen, säätiloineen, maisemineen jne. tukea antavana ja parantavana lähteenä, jota itseään voidaan vahvistaa, tukea ja rikastuttaa intensiivisellä taiteellisella työllä.

Kurssin taiteellinen toiminta jakautuu seuraaviin osakokonaisuuksiin:

- » maalaaminen
- » kuvanveisto
- » piirtäminen
- » puheen muodostaminen
- » eurytmia

Nämä ovat osoittautuneet tehokkaiksi viestimisvälineiksi koulutukselle, ja ne mahdollistavat kognitiivisempien osuuksien kokemisen yksilöllisesti ja välittömästi havaittavassa muodossa.

"SPIRAALI" OPINTO-OHJELMAN KÄSITTEENÄ

Opinto-ohjelma on laadittu spiraalin muotoon, viitaten näin perinteiseen opinto-ohjelman periaatteeseen, joka huomioi oppijan iän ja kehityksen tarkemmin, kuin yhteiskunnan nopeasti muuttuvia tarpeita ja koulutusvaatimuksia noudattavat nykypäivän opinto-ohjelmien suunnittelijat.

Erilaiset sisältöalueet muodostavat tosiaan tukevia tasoja kautta koko kolmivuotisen opiskelun. On eri tasoja, mutta ensimmäisen tason muodostavat pääaineet otetaan yhä uudelleen esille syvällisempää opiskelua varten, ja niihin liitetään uusia näkökulmia, erityisesti antropologisia kaikilta kolmelta tasolta.

Tällä klassisella opinto-ohjelman periaatteella on yhdentävä tehtävä, koska se mahdollistaa sisällön näkemisen niin suuressa mittakaavassa kuin sisäisissä suhteissaan. Se tukee oppijaa mahdollistamalla edellisten ja seuraavien harjoitusten samaistamisen ja siten myös niiden kulloisenkin tehtävän missä tahansa oppimispolun vaiheessa.

Taideharjoitukset ovat integroivaa oppimista kaikissa tämän opinto-ohjelman osissa.

SPIRAALI

- » Ensimmäinen taso: Antropologia
- » Toinen taso: Suhteiden rakentaminen
- » Kolmas taso: Inklusiivisen arkielämän ohjaaminen
- » Neljäs taso: Inklusiivisen työelämän ohjaaminen

Lisäopinnot:

- » Talous
- » Laki
- » Laadun kehittäminen
- » Maatalous / puutarhanhoito (ei varsinaisena oppiaineena, vaan siihen viitataan osallistujan taustan perusteella - ks. kurssisisältö)

TAVOITTEET

Jokaisella tasolla on tavoitteita kolmella alueella:

- » Tiedot
- » Tunteet
- » Toiminta

Jokainen taso sisältää aiheeseen liittyvän oppimateriaalin.

Kaikki neljä opinto-ohjelman tasoa sisältävät opintoja taloudesta, laista ja laadun kehittämisestä, mutta jokaiseen keskitetään tietyllä kurssitasolla selkeyden vuoksi:

Tasolla kaksi: Laadun kehittäminen

Tasolla kolme: Laki

Tasolla neljä: Talous

(Ks. kuvaus alla: "Erityisaineet")

OPINTO-OHJELMAN NELJÄN TASON KUVAUS

Taso 1: Antropologia - Ihmiskuvan työstäminen (150 h)

Kun ajatellaan pyrkimystä erittäin yksilöllisen elämismuodon kehittämiseen, vaatii se eriyttävää antropologiaa, jotta jokaisen yksittäisen asiakkaan persoona kyetään hahmottamaan. Koska myös oppijan oma persoona on osa antropologista oppimisprosessia, tämä taso pitää sisällään elämäkerrallisia kysymyksiä ja elämäkerran työstämistä, olemassa olevien hoivamuotojen analyysia, tukea ja hoivaa, kuten myös terveyden ja sairauden kysymysten käsittelyä salutogeneesin kannalta, jossa ihminen määritellään sairaan sijasta terveenä.

Taso 2: Suhteiden rakentaminen - tuen ja avustamisen käsitteet (250 h)

Tämä taso käsittelee aikuispedagogiikkaa. Koska tähän osuuteen liittyy myös koulutuksellinen komponentti, on seuraava vaihe tässä kehitys-spiraalissa pedagogisten kysymysten intensiivinen opiskelu. Jotkut aiemmin käsitellyt koulutuksen perus- ja kehitysaikheet, kuten myös elämäkerralliset sekä lääketieteelliset aiheet toistuvat, mutta niitä sovelletaan kehitysvammaisten aikuisten tilanteeseen.

Menetelmä-innovaatiota voidaan soveltaa näihin kahteen tasoon: joitain osaa materiaalista voidaan opettaa ja oppia kehitysvammaisten rinnalla, jotta koulutuksesta tulee osallistuvaa ja elämänpiiriin luomisesta jatkuvaluonteinen prosessi. Näiden sisältövaatimusten lisäksi käytetään henkilökohtaisia oppimisvälineitä, kuten muistikirjoja ja henkilökohtaisia muistiinpanoja.

Taso 3: Inklusiivisen arkielämän ohjaaminen ja elämänpiiriin luominen - kehitysvammaisten elämäntapahtumat ja -sisältö (120 h)

Tällä tasolla työskentely keskittyy materiaaleihin, jotka käsittelevät työkykyisten ja kehitysvammaisten arkielämää kotona ja vapaa-ajalla. Myös kommunikaatio ja yhteistyö muodostavat osan oppimisprosessista.

Asiantuntija oppii soveltamaan ammatillisia työkaluja ja löytää tapoja käyttää niitä kehitysvammaisten parissa.

Tämän tason taiteellinen osa ei ole vain didaktinen oppimisväline, vaan myös näkökanta, joka kohdistuu kehitysvammaisten oikeaan arkielämään ja elinympäristöön, vaikka seinien väreinä, huonekaluina tai minä tahansa muina olennaisina esteettisinä asioina.

Tällä tasolla kommunikaatio- ja yhteistyömenetelmät voi olla myös yhdessä kehitysvammaisten kanssa tapahtuvaa harjoittelua.

Taso 4: Työelämän ohjaaminen - työelämän olosuhteet, prosessit ja sisältö kehitysvammaisille (100 h)

Neljäs taso keskittyy ammatillisiin ja töihin liittyviin kysymyksiin.

Viestintä ja yhteistyö saavat jälleen painoarvoa, erityisesti toimipaikkojen vastuuhenkilöillä. Samalla kaikki työelämään liittyvät kysymykset miljöön luomisen ja osallistumisen suhteen ovat osa inklusiivista oppimisprosessia.

Eräs tärkeä ajatus on tarkastella työtilanteita kokonaisvaltaisesti: tämä tarkoittaa arvovirran kaikkia vaiheita alkaen asiakkaan tarpeista tavarantoimittajiin ja raaka-aineisiin tuotannon eri vaiheissa. Tämä mahdollistaa asiantuntijan oman roolin ja aseman arvioimisen arvovirrassa, ei vain ammatilliselta kannalta, mutta myös organisatorisesta, lainopillisesta, laadullisesta ja taloudellisesta näkökulmasta.

Lisänä työllisyyteen ja uraan liittyviin aihealueisiin, asiantuntijan työ tulee sisältämään tietoa ja toimimista sosiaalisten instituutioiden ja -ryhmien, kuten hallituselinten, rahoitustahojen, poliittisten elinten sekä eri järjestöjen kanssa. Nämä yhteydenotot ja tiedot tulee myös jakaa kohderyhmän eli kehitysvammaisten kanssa. Luonnollisesti kaikki nämä toiminnot tulee tarjota myös kaikille kehitysvammaisille, ei vain suojatyöpajoilla työskenteleville tai kotona asuville.

INTEGRAATIO-ALAT: Talous, laki, laadunvarmistus (240 h)

Kehitysvammaisten elämä on määritelty tiettyjen lainopillisten ja taloudellisten viitekehysten mukaan monella eri tapaa. Lainopilliset ja taloudelliset kysymykset onkin integroitu aiemmin esiteltuihin koulutuksen tasoihin. Tämä koskee myös laadun kehittämistä, jonka merkitys on kasvanut viime vuosina itseohjautuvan järjestelmän vallatessa alaa valtiojohtoiselta valvonnalta.

METODIIKKA

Menetelmien suhteen INCLUFAR -opinto-ohjelma ja siihen liittyvät materiaalit noudattavat aikuisopiskelun pääperiaatteita (esim. osallistumisen suhteen) ja käyttävät menetelmiä motivoidakseen opiskelijoita heidän omien tutkimustensa, esitelmien, tulosten pohdinnan ja arviontien kautta. Tämä on haasteellista, sillä kyseinen lähestymistapa ei ole vielä yleistynyt kaikissa kumppanimaissa. Yllämainittu opinto-ohjelman spiraali-rakenne tukee oppimisprosessia niidenkin kohdalla, jotka ovat päättäneet koulunsa tai yliopisto-opintonsa jo vuosia sitten.

Innovatiivisia opetusmenetelmiä sovelletaan opiskelijan vapauttamiseksi kuluttajan roolistaan. INCLUFARin menetelytapa ylittää eri ammattien kapea-alaisia raja-aitoja ja edistää moniammatillisia taitoja ja toimintaa. Tällaista lähestymistapaa ei voi käyttää perinteisen metodiikan puitteissa. Sen johdosta opiskelijat koulutetaan toimimaan tutkijoina, esittelijöinä ja materiaalin kehittäjinä sekä ennen kaikkea vastaamaan itse omasta oppimisprosessistaan. Kouluttajat ja luennoitsijat tulevat ottamaan roolin tiedonlähteinä, konsultteina ja tukijoina. Tämä johtaa valmentamisen ja mentoroimisen lähestymistapaan perinteisen opetuskeskeisyyden sijaan.

Kaikilta kouluttajilta ja luennoitsijoilta vaaditaan useiden vuosien käytännön kokemus kyseisellä alalla, kuten myös perusteelliset ja hyvin jäsennellyt tiedot. Kurssin alkaessa FAMIT ja BALTIC -seminaarien kouluttajat tarjoavat valmentamisen mahdollisuutta niille, jotka haluavat ottaa opettajan roolin.

Menetelmä soveltuu aikuisille ja opiskelijoille, jotka ovat halukkaita kantamaan vastuun omasta oppimisestaan. Luennoitsijat näkevät itsensä kumppaneina erilaisille yksilöllisille oppimisprosesseille, esittäen ehdotuksia eri metodologisille lähestymistavoille tai ovat valmiita tukemaan opiskelijan henkilökohtaista kehitystä ja oppimisprosessia.

Metodiikkaa kohdistuu kolmeen päävaiheeseen:

1. Olennaisen sisällön, oppimateriaalin ja metodologisen lähestymistavan esittely
2. Itsensä kehittämisen harjoittelu erilaisissa sosiaalisissa muodoissa, kuten itsellisessä, pari- ja ryhmätyöskentelyssä, roolipeleissä jne.
3. Toteutus käytännön tasolla hyödyntäen osallistujien ja luennoitsijoiden menettelyn mukaisia konkreettisia esimerkkejä.

Oppimisen lähestymistapa on käytännöllinen, erityisesti kun toiminta toteutetaan yhdessä kehitysvammaisten kanssa. Arviointi suoritetaan pääasiassa osallistujien kanssa yhdessä, koska nämä toiminnot ovat myös osa oppimisprosessia, ohjenuoranaan periaate, jonka mukaan yksilöllistäminen on oppimisprosessin kannalta tärkeämpää ja hyödyllisempää kuin normittaminen.

Projektit

Jokainen osallistuja toteuttaa kurssin aikana pienimuotoisen projektin. Se valmistellaan osana kurssia ja esitetään havainnollistaen suunnittelu, aikataulut ja virstanpylväät. Projekti on pakollinen osa koulutusta ja sen on oltava asianmukaisesti dokumentoitu. Kirjallisen osuuden ei tulisi ylittää 25–30 sivua. Työskentelyä tukee ja ohjaa mentori.

OPINTO-OHJELMAN MODULAARINEN MUOTO

Kuten yllä on kuvattu, opinto-ohjelman muoto on modulaarinen, sisältäen kolme eri tavoitetasoa, nelitasoisen spiraalisisällön ja erityismateriaalia tavoitteisiin, tietyn määrän oppitunteja luennoitsijan jakamine oppimateriaaleineen sekä opiskelijan itsenä laatimat yksilölliset muistiinpanot ja dokumentaation.

Opiskelijat saavat perusviiteluettelon antamaan taustatietoa ja edistämään henkilökohtaista oppimisprosessia. Esimerkiksi:

R. Grimm, G. Kaschubowski (Hg.): Kompendium der anthropophischen Heilpädagogik. München 2008. Kirja ja osia siitä on nyt saatavissa myös muilla kielillä.

Karl König: Die Dorfkongressen (Seeds for Social Renewal: The Camphill Village Conferences)

Rudolf Steiner, Die Erziehung des Kindes vom Gesichtspunkte der Geisteswissenschaft (The Education of the Child in the Light of Anthroposophy).

Rudolf Steiner, Heilpädagogischer Kurs, Dornach (Education for Special Needs).

Christiane Drechsler: Zur Lebensqualität Erwachsener mit Behinderung in verschiedenen Wohnformen. Biel 2004

Uusia osia voidaan kehittää ja lisätä kurssilta valmistumisen jälkeen. Esim.:

- Inklusio ja maaseudun kehittäminen
- Maisema - havainnointi ja sen rooli sosiaaliterapiassa
- Psykiatriset sairaudet, diagnostiikka ja terapia
- Erityiset diagnostiset ongelmat ja prosessit

OPETUSTUNNIT

» Taso 1: 150 h

» Taso 2: 250 h

» Taso 3: 120 h

» Taso 4: 100 h

■ TALOUS - 100 h

■ LAKI - 80 h

■ LAADUN KEHITTÄMINEN - 60 h

= 860 h

Näiden tiettyihin aineisiin painottuvien opetustuntien lisäksi koulutusohjelmaan kuuluu

LISÄOPINNOT:

Seuraavat opetustunnit lasketaan lisäopintoihin aiemmin listattujen 860 opetustunnin lisäksi.

» Kolme kaksipäiväistä asiantuntijatapaamista 50 h

» Projektityö 360 h

» Dokumentaatio ja laatutyöskentely (päivittäin) 150 h

» Organisatoriset tehtävät 150

h

Lisäopinnot 710 h

Kaikki opinnot yhteensä 1570 h

Osallistujat suorittavat yhteensä 2710 tunnin kokonaisuuden sisältäen yllämainitut tunnit, jotka luetaan osaksi normaalia harjoittelun kulkua. Lisäopintojen kohdalla lueteltuja työnomaisia oppitunteja, kuten tapaamisia, organisatorisia tai dokumentaatio-tehtäviä (n. 600 h) ei ole laskettu tähän mukaan.

ILMOITTAUTUMINEN

Ilmoittautumisvaatimuksena kurssille on asianmukainen ammattitutkinto, joka on määritelty seuraavassa kappaleessa, tai riittävä työkokemus jostain kolmesta mainitusta ammatista.

”INCLUFAR” -tutkinnon maatalousosuuden tulee olla jo osa osallistujan olemassa olevaa työkokemusta, jolloin opinto-ohjelma muodostaa sillan inklusion sosiaalisista näkökulmista ja vaatimuksista maatalouden, puutarhanhoidon, käsityöammattien jne. näkökulmaan.

TUTKINNON TUNNUSTAMINEN DQR-EQF JA ISCED -VIITEKEHYSTEN MUKAISESTI

Institutionaalisella koulutussektorilla erotellaan yleensä kyvyt, taidot, pätevyys sekä kelpoisuus. Koulutustoimet EU:n sisällä painottuvat nykyisellään aina kelpoisuuteen. Se on sisällytetty myös 5.9.2006 hyväksyttyyn Eurooppalaisten tutkintojen viitekehykseen (EQF), jonka avulla pyritään mahdollistamaan koulutustoiminnan keskinäinen vertaaminen Euroopassa. Se toimii määritelmänsä mukaisesti kehyksenä pätevyyden arvioinnille. Päinvastoin kuin tutkinnot, pätevyys ei keskity yksilöön vaan on ”todistettua kykyä käyttää tietoja, taitoja sekä henkilökohtaisia, sosiaalisia ja/tai menetelmällisiä valmiuksia työ- tai opintotilanteissa sekä ammatillisessa ja henkilökohtaisessa kehityksessä.” (Euroopan unionin komissio, 2006). Pätevyys on toisin sanoen henkilökohtainen ominaisuus, joka ei liity tiettyyn toimintaan tai ammattiin. Pätevyydet on jaettu eri pätevyysluokkiin, joita ovat ammatillinen pätevyys, metodologinen pätevyys, sosiaalinen pätevyys ja henkilökohtainen pätevyys.

Eri tasot on kuvailtu INCLUFARIN ”Ammattiprofiili” dokumentissa.

Tästä koulutuksesta valmistuvien opiskelijoiden tutkinto sijoittuu tasolle 4 (Ammatilliset perustutkinnot ja ammattitutkinnot), tai tasolle 5 osallistujan yksilöllisestä koulutustaustasta riippuen.

OPPIMIS- JA KOULUTUSPROSESSI

Yleiskatsaus:

Kolmivuotinen koulutus keskittyy eri asioihin:

- Johdanto ja perusteet (ensimmäinen vuosi) - Havainnoiminen
- Taustat ja syventävä osuus (toinen vuosi) - Syventyminen
- Toimeenpano ja juurruttaminen (kolmas vuosi) - Toteuttaminen

Yksityiskohtaisesti:

Opetusaikataulu, (kaksi eri opetusmuotoa - lähiopetuspäivä ja lähiopetusviikko):

1. Yksi lähiopetuspäivä kuukaudessa (yhteensä 33 päivää):

Päivän ensimmäinen osuus:

- Mielikuvaharjoitus teoksesta ”Village Lectures”
- Keskustelu ja ryhmätyöskentely

Päivän toinen osuus:

- Tietoluento
- Keskustelu ja luento perustuva syventävä työskentely, erityiskysymykset, esim. ”naamiot”
- Ihmiskunnan kehitys ja historia

Päivän kolmas osuus:

- Taiteet

Yksilöllinen sisällön työstäminen erilaisesta näkökulmasta, empatian kehittäminen

Päivän neljäs osuus:

- Kädentaitojen käyttö, arkielämän taitoja jatkuvan valmennusprosessin kautta

2. Yhden lähiopetusviikon lohkot (5 kertaa vuodessa, yhteensä 15)

Lohkot mahdollistavat pitemmän yhtäjaksoisen työskentelyn aiheen parissa sekä kolminkertaisen menetelmän käyttämisen eli teorian, taiteen ja käytännön yhteensovittamisen. (ks. Handbook for Training in Curative Education and Social Therapy Dornach 2011, Leonardo da Vinci -ohjelman hanke, s. I-46 ff.)

- » Aamupäivä: tieto-osuus eri muodoissaan: luentoja, opiskelijoiden panos aiheeseen, ryhmätöitä, projektitöitä
- » Iltapäivä: Taideosuus taiteilijan ohjaamana: savityöt, maalaus, piirtäminen, musiikki, kirjoittaminen, liikkeet

Taide-osuus muodostaa kokonaisuuden kulloisenkin tieto-osuuden sisällön kanssa, esim. organisaatiota koskevat aiheet on yhdistetty liike-harjoituksiin, jotka ilmentävät näkyvää yhteistyötä, empatia-prosessia sekä tietoisuuden roolia sosiaalityössä.

Erityistä huolenpitoa tarvitsevien ihmisten inklusio toteutuu eri tavoin:

- » inklusio lähiopetuspäivän yhdessä osiossa
- » inklusio taiteellisessa oppimisprosessissa
- » Erityisesti järjestellyt osallistumistavat

Sekä lähiopetuspäivinä että -viikkoina mukana on tutoreita tukemassa ymmärtämisen ja kokemusten siirtämistä opiskelijoiden päivittäiseen käytännön elämään.

Painotetut aiheet:

Opetusmateriaali painottuu kahteen osioon:

1. Yleinen fokus

- » Etiikka
- » Ihmiskuva
- » Osallistuminen ja inklusio
- » Elämäkerta
- » Roolit ja instituutiot
- » Ammatit
- » Hoitopedagogiset taudinkuvaukset
- » Psykologiset taudinkuvaukset
- » Kehitysvammaisuus
- » Riippuvuus
- » Asumis- ja työskentely-miljööt
- » Asumis- ja työskentely-miljöiden luominen
- » Ihmisen ja luonnon kehitys
- » Maisema osana inhimillistä kehitystä
- » Viestintä
- » Yhteistyö
- » Ammattimainen työelämän harjoittelu
- » Kuntoutus
- » Avustaminen ja rohkaisu

2. Erityinen fokus

Lähiopetuspäivien toisessa osuudessa on erilaisia syventäviä osioita. Yksi pääpainoista tulee K. Königin teoksesta "Village lectures". Teosta käytetään pääaiheiden lähteenä sosiaaliterapiassa. Se antaa ei-dogmaattisen ja haasteellisen näkökulman ja menetelmällisen tavan käsitellä sosiaaliterapeuttisia aiheita, johtuen Königin lääkäritaustasta, hänen erittäin laaja-alaisesta koulutuksestaan sekä inspiroivasta persoonastaan.

Esimerkkejä aiheista:

- » Ihmiskuvan idea
- » Työskentely ja elämänmittainen oppiminen
- » Luomisen teoriat ja myytit

- » Antiikin Kreikan hyveet
- » Länsimainen ja itämainen ihmiskuva
- » Erityistä huolenpitoa tarvitsevien ihmisten osallistuminen
- » Ihmisarvo YK:n yleissopimuksen valossa
- » Ihmisen elämäkerrallinen kehitys
- » Ihminen ja aika: päivän, viikon ja vuoden rytmit
- » Juhla-aikojen muodostama yhteys kulttuurin ja luonnon välillä
- » Tarkkaavaisuus omiin näkemyksiimme ja sisäisiin asenteisiimme
- » Sosiaalisen elämän perusteet

TÄYDENTÄVÄ TOIMINTA OPINTO-OHJELMAN KEHITTÄMISESSÄ

Kurssin aikainen täydentävä toiminta on suunniteltu niin, että oppiaiheet, kuten myös metodologinen näkökulma ja opettavien henkilöiden pätevyys sekä edistyminen ovat jatkuvan kehityksen alaisia seuraavilta osin:

- » Opinto-ohjelman materiaali, perustuen ammatillisiin ja tiedepohjaisiin käytäntöihin
- » Käytännönläheisistä ammateista saapuvien aikuisten sekä kouluttajien tarpeisiin soveltuvat menetelmät
- » Opiskelijat sen hetkisten tietojensa, taitojensa ja henkilökohtaisen oppimistapansa mukaisesti

Tätä ajatusta toteutetaan seuraavasti:

- Opinto-ohjelmaryhmän jatkuvalla kehitystyöllä, johon kahdesti vuodessa osallistuu kurssivastaavat, luennoitsijat ja kurssille osallistujat.
- Alan ammattilaisen tutoroinnilla siten, että hän on läsnä kaikessa opetustoiminnassa pohtien osallistujien kanssa sisältöä ja menetelmiä jatkuvana siirtoprosessina osallistujan omalle työkentälle.
- Mentoroinnilla. Jokainen osallistuja valitsee mentorin kahdesta syystä: tukemaan osallistujaa kotona ja auttamaan häntä opitun soveltamisessa omaan työympäristöönsä.

YLEISRAKENNE

Koulutus jakautuu osiin seuraavasti:

1. Yksi lähiopetuspäivä kuukaudessa = 33 päivää
2. Kymmenen yksikköä viikossa

Alla oleva taulukko on mallikaavio yhden kurssivuoden rakenteesta, sisältö on esimerkinomainen

Jakso	Opetus-päivät	Aamupäivä [TIETO-OSUUS tieteellisiä ja kognitiivisia aineita]		Iltapäivä [ammattillinen koulutus]			Käytännön taidot
		Sosiaalityön johtavat periaatteet (etiikka ja keskeisimmät kysymykset sosiaalityössä yleisellä tasolla)	Antropologia	Taiteeseen perustuvia harjoituksia empatian kehittämiseksi	Teoreettiset näkökannat sosiaalityön käytännön tehtäviin	Keskustelut (kuinka oppimani vaikuttaa minuun ja työni ymmärtämiseen)	
		90 min	90 min	90 min	120 min	60 min	jatkuva
1. Antropologia	Pvm	Antropologian perusteet "Ihmisen olemus"		Tutustuminen Piirtäminen, maalaaminen sekä savi ja kivi yhdistettyinä musiikkiin, keskusteluihin ja draamaan			TUTOROINTI: Tietoa, neuvoja ja organisointia: tutorointi tapahtuu kunkin osallistujan omalla työpaikalla. Raportointi ja pohdinta myöhemmissä keskustelutilaisuuksissa
	Pvm						
	Pvm	Inklusio					
Lohko No. X - yksi viikko	Pvm	esim. VIESTINTÄ Jokainen lohko toteutetaan työpajana itsepalveluperiaatteella (jokaisen päivän rakenne on sama kuin kuukausittaisten lähiopetuspäivien)					
2. Pedagogia	Pvm	Antropologian perusteet		Piirtäminen, maalaaminen sekä savi ja kivi yhdistettyinä musiikkiin, keskusteluihin ja draamaan	Lääketieteelliset näkökulmat, ortopediset sairaudet, Psykiatriset ongelmat, Kehitysvammat ja sairaudet, Lääkkeet ja riippuvuus		
	Pvm	"Ihmisen olemus"					
	Pvm	Elämäkerta Etiikka					
Yleiset aineet					Talous, lainsäädäntö ja laadunhallinta		
Lohko No. Y - yksi viikko	Pvm	esim. ELÄMÄKERTA Jokainen lohko toteutetaan työpajana itsepalveluperiaatteella (jokaisen päivän rakenne on sama kuin kuukausittaisten lähiopetuspäivien)					
3. Asumis- ympäristö	Pvm	Antropologian perusteet		Piirtäminen, maalaaminen sekä savi ja kivi yhdistettyinä musiikkiin, keskusteluihin ja draamaan	Elämän ja elämänpiirin luominen Elämänpiirin luominen työlle ja ammatille, viestintä ja yhdessä työskentely		
	Pvm	"Ihmisen olemus"					
	Pvm	Elämäkerta Etiikka					
Yleiset aineet					Talous, lainsäädäntökehys ja laadunhallinta		
Lohko No. Z - yksi viikko	Pvm	esim. FENOMENOLOGIA JA AKTIIVINEN HAVAINNOINTI Jokainen lohko toteutetaan työpajana itsepalveluperiaatteella (jokaisen päivän rakenne on sama kuin kuukausittaisten lähiopetuspäivien)					
4. Miljöö työlle ja ammatille	Pvm	Antropologian perusteet		Piirtäminen, maalaaminen sekä savi ja kivi yhdistettyinä musiikkiin, keskusteluihin ja draamaan	Harjoittelun ja kuntoutuksen suunnittelu, ammatti ja persoonallisuuden kehittyminen, roolit ja instituutiot		
		"Ihmisen olemus"					
		Elämäkerta Etiikka Inklusio					

Seuranta

Kurssin jälkeen. **KokonaisuuDET** on suunniteltu tiettyjen sosiaaliterapeuttisten aiheiden, kuten esim. psykiatrian, inklusion, taiteiden jne. syventämiseen ja laajentamiseen.

INCLUFAR OPINTO-OHJELMAN SISÄLTÖ

Taso 1. Antropologia ja perustiedot

Tavoitteet: Tiedot, tunteet, toiminta	Sisältö	E	L	Q	Opetuskommentit
1.1. Asiantuntija tuntee eri antropologiset lähestymistavat ja niiden historiallisen taustan	Valmennusseminaari				* F = Maatalous, puutarhanhoito E = Talous L = Laki Q = Laadun kehittäminen
	1.1.1. Kolme sielun voimaa: ajattelu, tunne, tahto				
	1.1.2. Ihmiselimityksen kolme toiminnallista järjestelmää				
	1.1.3. Ihmiselimityksen näkökohdat. Ihmisen olemus.				
	1.1.4 Ihmisen ja luonnon välinen korrelaatio.				
	1.1.5. Työskentely oman elämäkerran kanssa. Ihmisen kehitysvaiheet syntymästä kuolemaan.				
	1.1.6. Antropologiset lähestymistavat menneisyydessä ja nykyisyydessä. Eri antropologisten näkemysten vaikutus kehitysvammaisten kohteluun.				
	1.1.8. Lähestymistapoja ymmärtämään vammat käytännön työn pohjaksi.				
	1.1.9. Aistit (ks.: Scheuerle, H.J. Die Gesamt-Sinnes-Organisation. A. Thieme, Stuttgart 1984)				
1.2. Asiantuntija oppii käsittelemään omaa tunne-elämäänsä. Kykenee suorittamaan itsetutkiskelua taiteellisten ja sosiaalisten harjoitusten avulla.	1.2.1. Sosiologian perustiedot.				
	Ihmisen suhde luontoon - ekologiaan - inklusiiviseen maatalouteen.				
	1.2.2. Elämän tarkoituksen eri näkemysten vaikutus asenteissa vammaisiin (sisältäen vanhustenhoidon, eutanasian, abortin jne.)		X		
	1.2.3. Sosiaaliset arkkityypit – Sosiaalinen ja epäsosiaalinen käytös yhteiskunnassa ja ihmisessä				
	1.2.4. Sosiaaliset pelit työkaluina empatiaan ja toisten parempaan ymmärtämiseen				
	1.2.5. Tarinankerronta tutustumiskeinona				
	1.2.6. Kotitalous taiteena				
	1.2.7. Maalauksen ja piirustuksen perusharjoituksia				
	1.2.8. Musiikin ja laulun perusharjoituksia				
	1.2.9. Kansantanssi				
1.3. Asiantuntija osaa soveltaa tiettyjä toimintoja ja järjestelmällisesti arvioida toimien vaikutuksia	1.2.10. Rytmien rooli, vuotuiset juhlapäivät ja -tilaisuudet			Q	
	1.3.1. Tuen ja hoidon perusteet käytännössä		L		
	1.3.2 Erilaiset tuetut asumismuodot (viralliset ja riippumattomat)				
	1.3.3. Perusteet kotielämän järjestämiselle. Arkkitehtuurin rooli elämänpiirin kehittämisessä. (Ks. Rittelmeyer)				
	1.3.4. Perusteet kehitysvammaisten työpajan organisoimiselle				
	1.3.5. Perusteet puutarhanhoidon ja maataloustoiminnan järjestämiselle kehitysvammaisten kanssa				

Taso 2: Suhteiden rakentaminen - työskentelyä avustamiseen ja tukemiseen liittyvien inklusiivisten käsitteiden parissa

Tavoitteet	Sisältö	E	L	Q	Opetuskommentit
Tiedot Tunteet Toiminta					* E = Talous L = Laki Q = Laadun kehittäminen
2.1. Asiantuntijalla on tietoa pedagogisista käsitteistä sekä kehitysvammaisuudesta ja käyttäytymishäiriöistä ja hän kykenee käsittelemään niitä työssään	2.1.1. Ihmisen kehitys seitsemän vuoden sykleissä. Keho, sielu, henki				
	2.1.2. Ihmisen kehitys – toinen osa. Ihmisen tietoisuuden kehitys historian saatossa. Kouluopetuksen rooli.				
	2.1.3. Murrosikä. Kasvava maallinen kypsyys. Työ ja rakkaus nuorten elämässä.				
	2.1.4. Aikuisuuden vaiheet. Tukea oman elämäkerran muokkaamisessa.				
	2.1.5. Vanheneminen. Elämän tarkoitus. Yhteisöissä eläminen ja kuoleminen. Kohtalon kysymys.				
	2.1.6. Kehityshäiriöitä. Johdatus polaarisiin sairaudenkuviin.				
	2.1.7. Autismikirjon häiriöt				
	2.1.8. Geneettiset oireyhtymät. Yleinen kuvaus, voinnin ymmärtäminen.				
2.2. Asiantuntija kykenee yhdistämään antropologisia näkökulmia kehitysvammaisuuden konsepteihin ja kehittää sosiaalisia taitoja.	2.2.1. Hoivaamisen ihmiskuva. Yleinen asenne: ohjaus ja tuki koulutuksen asemassa.				
	2.2.2. Viestintätaidot: työtovereiden tapaamisiin osallistuminen, kyky ilmaista itseään, kyky esittää kritiikkiä kunnioittavasti ja antaa palautetta				
	2.2.3. Viestintätaidot: itsensä ymmärrettäväksi tekeminen kehitysvammaisille, kommunikointi yksittäiset tarpeet huomioiden sekä kuunteleminen ja ymmärtäminen.				
	2.2.4. Sanaton ja selkokielineen viestintä				
	2.2.5. Kanssakäyminen eri uskonnollisten ja kulttuuriryhmien kanssa. Monikulttuurisuus, näkemysten ja arvojen rooli				
	2.2.6. Ryhmädynamiikan tuntemus				
	2.2.7. Viestintä kehitysvammaisten vanhempien ja sukulaisten kanssa				
	2.2.8. Johtajuus ja sosiaaliterapia				
2.3. Asiantuntija osaa soveltaa sopivia pedagogisia konsepteja laatujohtamisen näkökulmien mukaisesti	2.3.1. Kyky soveltaa sanatonta ja teknistä viestintää				
	2.3.2. Oppimisen periaatteet				
	2.3.3. Kyky järjestää erilaisia juhlatilaisuuksia ja esityksiä kehitysvammaisten kanssa	E		Q	
	2.3.4. Kyky olla tukena kehitysvammaisen itsehoidossa kunnioittavasti				
	2.3.5. Kyky organisoida tilaa talossa tai työpajassa tukea antavalla tavalla				
	2.3.5. Kyky kehittää hoivasuunnitelma		L		
	2.3.6. Kyky tehdä systemaattisia havaintoja		L	Q	
	2.3.7. Kyky kirjoittaa raportti			Q	
	2.3.8. Itsetutkiskelu, kyky sietää epäkohtia				
	2.3.9. Henkilökohtaisen kehityssuunnitelman laatiminen. Perusharjoitusten hoitaminen.				

Taso 3. Inklusiivinen elämä arjessa

Tavoitteet: Tiedot, tunteet, toiminta	Sisällys	E	L	Q	Opetuskommentit
					* E = Talous L = Laki Q = Laadun kehittäminen
3.1. Asiantuntija tuntee ja ymmärtää tekijät ja oikeusperusteet kehitysvammaisten arjen opastamisessa osaten soveltaa tietoja heidän työhönsä	3.1.1. Oikeudelliset opinnot. Lakitekstien ymmärtäminen. Lakien, asetusten, säädösten, hallintokäskyjen jne. tarkoitus. Vastuuvollisuuden juridinen merkitys.		L		
	3.1.2. Lakisääteisten asumismuotojen valtiontuot kehitysvammaisille		L		
	3.1.3. Kehitysvammaisten ihmisten missio, esimerkkinä Kaspar Hauser.				
	3.1.4. Taudinmääritysmenetelmien tuntemus, erityisesti sosiaaliterapeuttisessa diagnostiikassa				
	3.1.5 Peruslääketieteellisten ja -psykologisten käsiteiden ymmärtäminen				
	3.1.6. Kehitysvammaisten psykiatria – tupladiagnoosit (yleinen ymmärtäminen)				
	3.1.7. Antroposofisen lääketieteen perustiedot				
	3.1.8. Camphill-yhteisöjen sosiaalinen lähestymistapa				
	3.1.9. Delegointi ja vastuun antaminen yksilöille ja ryhmille				
3.2. Asiantuntija oppii kehittämään sosiaalisia taitojaan työtehtävien ymmärtämisen mukaisesti	3.2.1. Aggression ja väkivallan käsittely jokapäiväisessä elämässä				
	3.2.2. Seksuaalisuuden, ystävyyden ja kumppanuuden käsittely.				
	3.2.3. Haasteet sosiaalipolitiikan ja itsemääräämisoikeuden välillä				
	3.2.4. Yksilöllisyys ja yhteisö				
	3.2.5. Jäsenkunnan ja muiden ammatillisten kokousten johtaminen, neuvottelut				
	3.2.6. Ryhmätoiminnan järjestäminen ja johtaminen: työ, opiskelu, harrastustoiminta jne.				
	3.2.7. Sovittelu, konsultointi ja arviointihaastattelut kehitysvammaisen henkilön kanssa				
	3.2.8. Huollettavana olevaa kehitysvammaista koskevien viranomaiskeskustelujen johtaminen				
3.3. Asiantuntija osaa tavoitteellisesti käyttää elementtejä ja työkaluja hyvän elämänlaadun luomiseksi	3.3.1. Pätevyyden hankkiminen suunnitteluun – täytäntöönpanoon – arviointiin: - lyhyen aikavälin tavoitteiden suunnittelu - pitkän aikavälin tavoitteiden suunnittelu – menetelmällisten periaatteiden soveltaminen tehtävien suorittamisessa – Työtulosten ja oppimisprosessin arviointi ja dokumentointi	E	L	Q	
	3.3.2. Elämänlaadun parantaminen yhteisöelämään sopivien tehtävien kautta			Q	
	3.3.3. Valmius ottaa vastuu koko organisaatiosta ja kehittää kehitysvammaisten työpajoja (omien taitojen tai ammatin mukaisesti) mukaan lukien tuotannon suunnittelu, budjetointi jne.	E	L	Q	
	3.3.4. Rahan käyttö työ- ja asumisyhteisöissä	E			
	3.3.5. Itseopiskelu ja itsensä kehittäminen				

????? HEADLINE 4 !!

Tavoitteet: Tieto, tunne, toiminta	Sisälllys				Opetuskommentit
4.1. Asiantuntija huomioi olosuhteet ja tekijät sopivan työympäristön luomisessa	4.1.1. Palvelu- ja asiakassuuntautumisen asenne			Q	
	4.1.2. Toimintojen jäsentely ja tutkimus suotuisimpien työolosuhteiden tunnistamiseksi kehitysvammaisen henkilön todellisten tarpeiden perusteella			Q	
	4.1.3. Elämäntilanteen selvittely, ehdotusten tekeminen, uuden motivaation luominen			Q	
	4.1.4. Eturistiriidat koulutuksellisten ja humanitaaristen näkökulmien välillä sekä taloudelliset vaatimukset kehitysvammaisten työpajatoiminnassa	E			
	4.1.5. Suojatyön ja osittaisen suojatyön muodot		L		
	4.1.6. Inklusio ja osallistuminen ammatillisessa koulutuksessa				
	4.1.7. Inklusio ja osallistuminen eri ammattialoilla		L	Q	
	4.1.8. Eri hoitoalan töihin ja olosuhteisiin tutustuminen				Hoitopedagogit ja muut terapeutit työskentelevät usein yhteisessä työympäristössä, joten yhteistyön ja osallistumisen vuoksi on välttämätöntä tuntea toistensa työskentelymenetelmät
	4.1.9. Johdatus ammattilaisen työhön työskentelyn tukemiseksi suojatyöpaikoissa				
	4.1.10. Kotimaan sosiaaliturvan ja maatalousjärjestelmän lainopillisten olosuhteiden sekä kehitysvammaisten hyvinvoinnista vastuussa olevien viranomaistahojen tuntemus		L	Q	
	4.1.11. Oikeudelliset opinnot YK:n yleissopimus ja inklusio Yhdistyslaki Työsopimuslaki Sosiaalilaki Hoitolaki Kotia koskevat säännöt Asetukset ja ehdot maataloudessa ja puutarhanhoidossa		L		
	4.1.12. Budjetti ja talous omassa asumis- tai työyhteisössä				
	4.1.13. Avoimuus koskien valtiontukia				
	4.1.14. Ikäjohtamisen -käsite				
	4.1.15. Kuolemaan ja kuolemiseen suhtautuminen				
	4.1.16. Psykologia: kanssakäyminen psykologisia traumoja, laiminlyömistä, hyväksikäyttöä kokeneiden ihmisten kanssa				
4.2. Asiantuntija saavuttaa paremman sosiaalisen pätevyyden ja soveltaa sitä työtehtävissään	4.2.1. Ristiriitojen käsittely yhteisössä				
	4.2.2. Keskustelu ikääntyvien ihmisten kanssa				
	4.2.3. Keskustelu kuoleman lähestyessä				
	4.2.4. Kyky ottaa vastaan vastuuasema omassa organisaatiossa, jopa vastaavaksi johtajaksi				

4.3. Asiantuntija osaa kehittää yksilöllisiä inklusion ja osallistumisen konsepteja ja auttaa niiden toteuttamisessa	4.3.1. Kyky edustaa omaa organisaatiota julkisuudessa sekä myös viranomaisille			
	4.3.2. Yhteistyö työpajojen ammattilaisten kanssa mahdollisuuksien luomisessa kehitysvammaisille			
	4.3.3. Tietoisuus sijoitusvaihtoehdoista ja rahoitusmahdollisuuksista			
	4.3.4. Konseptin luominen ammatissa kehittymiselle sekä harjaantumiselle koskien kehitysvammaisia päivittäisessä työssään, opintosuunnitelman valmistelu			
	4.3.5. Sosiaalisten ja kulttuurillisten konseptien luominen (käsityöt, musiikki, eurytmia, näytelmät, maalaaminen, tanssi, urheilu jne.)			
	4.3.6. Maatila työn ja luovuuden ympäristönä			
	4.3.7. Vanhempien ihmisten valmistaminen eläkkeelle			
	4.3.8. Vaikeavammaisten työelämään integroitumisesta huolehtiminen			
	4.3.9. Dokumentaation suunnittelu ja valmistelu yleisiä työmarkkinoita varten			
	4.3.10. Työohjeiden laatiminen menetelmällisestä ja opetuksellisesta näkökulmasta			
	4.3.11. Laatujohtamisen työkalut			
	4.3.12. Säännöstöt, tapaturmien ehkäisy, turvallisuus, ensiapu ja tämän tiedon välittäminen kehitysvammaisille			
	4.3.13. Pätevyys pitää johdantokurssi omalla työpaikalla			

ERITYISAIHEET

(Nämä aiheet voidaan opettaa myös itsenäisinä osioina kurssin perusosuuden jälkeen, riippuen siitä onko seuraavat aiheet mahdollista integroida yllämainittuun koulutussuunnitelmaan.)

Taiteellinen työ - noin 100 h

Lisänä tieto- ja käytännön näkökulmiin, taiteellisen työn ja käytäntöjen konsepti on integroitu opinto-ohjelmaan koulutuksen tehostamiseksi ja laajentamiseksi.

Taide-harjoituksia käytetään menetelmänä itsensä löytämiseen, luovuuteen ja vireään yksilölliseen ajatteluun ja tuntemiseen. Taidetta on jo kauan käytetty tähän tarkoitukseen, ja lisäksi se toimii tärkeänä apukeinona havainnointiin ja hahmottamiseen sekä prosessikeskeiseen ajattelutapaan.

Pitkä kokemus kertoo, että taidetyöskentely harjaannuttaa prosessikeskeisyyttä ja kehittyville tilanteille vastaanottavaista toimintaa. Tarkoitukseen käytetään kaikkia taiteellisia ilmaisutapoja maalaamisesta ja muotoilusta liike- ja puheilmaisuun.

Tarkoitus ei ole vain edistää kädentaitoja, vaan myös kokeilla vapaata ja luovaa materiaalien käyttöä ilman tuotepainotteisuutta henkilökohtaista ja yksilöllistä toimintaa edistäen.

Musiikki ja rytmi:

Musiikin kokemisella ja toteuttamisella liikkeen avulla voi olla luonteenkasvatuksellisia piirteitä ja se voi edistää korkeaa elämänlaatua.

Liikunta ja urheilu:

Edistävät karkea- ja hienomotoriikkaa havaintokyvyn kehittämisen, mielenkiinnon ja toimintahalun luomisen sekä liikkunnasta nauttimisen kautta.

Pelit:

Vapaaehtoisena, spontaanina ja luovana toimintana, niin rooli- ja toimintapelit kuin suunnittelu- ja hallintapelitkin, pelattuina yksin tai ryhmissä, eivät tuo pelkästään huvia ja nautintoa vaan myös valmentavat ja harjaannuttavat sosiaalisia sääntöjä.

Talous - 100 h

- Arvojen ja sosiaalisten arvojen jakautuminen
- Julkisten varojen käsittely
- Rahoituksen perusteet sosiaalisissa instituutioissa, rahoituslähteet, tulot
- Kassavirtojen suunnittelu, kustannukset
- Budjetointi

Mahdolliset projektiaiheet:

Työntekijöiden palkkasuunnittelu

Kiinnelainat

Budjetointi

Laki - 80 h

Todiste tiedoista ja kyvystä työskennellä seuraavissa asioissa:

- Oikeudellinen peruste kehitysvammaisten oikeuksien edistämiseksi; vammaisten oikeudet ja velvollisuudet
- Lakisääteiset puitteet kehitysvammaisten työpajoille
- Asiantuntijan tehtävät
- Vaatimukset ammattilaisille
- Valvonnan ja tietosuojan oikeusperusteet
- Kehitysvammaisten työpajojen sosiaaliturvan oikeusperusteet

Tuotevastuun, takuun ja työturvallisuussäännösten oikeudelliset perusteet

Hyvinvointivaltion idea ja sen toteuttaminen vallitsevissa taloudellisissa olosuhteissa

Olennottaiset määräykset koskien kehitysvammaisia ja etuuslakia

- Peruslainsäädäntö
- Maiden sosiaalilait
- Kyseisen maan laki koskien hoitokoteja
- Kyseisen maan perustuslaki
- Tietosuoja, vastuulaki

Asiantuntijan toimiala työn ja ammatin edistämiseksi suojatyöpajoissa

Ammattilaisen persoonallisuuden vaatimukset

Tapaustutkimuksiin perustuvia malliesimerkkejä lainsäädännöllisistä puitteista juontaen kehitysvammaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä heidän kanssaan työskenteleviin ammattilaisiin sekä ammatissa edistymiseen (mukaan lukien työpajasääntöjen suunnittelu, työpajasopimukset, valvonta ja huolellisuusvelvoitteet sekä vastuukysymykset).

Laadunvarmistus - 60 h

Asiantuntija voi soveltaa taloudellisia kriteerejä ja laadunvarmistuksen standardeja suunnitellessaan työnkulkua yhteistyössä työpajan laatuvaastuullisen kanssa.

Johdanto työ- ja asumisyhteisön laadun kehittämiseen ja laatujohtamiseen.

- Laadunvalvonnan historia
- Laatujärjestelmien kehittäminen
- Laatujohtamisen vaatimukset
- Laadunvarmistuksen kuntouttavat tavoitteet ja menettelyt
- Hoiva-alaan liittyvät laadunvarmistusmenettelyt
- järjestelmän standardien peruseräatteen, esim. ISO 9000 standardisarja ja merkitys vammaisten työpajoille (esim. laatuikäkirja)
- Laadunkehitysjärjestelmän perustamiskustannukset
- Erilaisten laatujärjestelmien edut ja haitat sekä mahdollisuudet ja rajoitukset työ- ja asumisyhteisössä
- Esimerkki työ- ja asumisyhteisön sertifiointimenettelystä

Inklusiivinen maatalous

YHTEYDET

Gerhard Herz, Thomas van Elsen,
Hartwig Ehlersin, Winfried Schäferin, Sophia Merckensin ja Klaus Merckensin avustuksella

INCLUFAR - Projekt-Nr.: DE/13/LLP-LdV/TOI/147 619

YHTEYSHENKILÖ

Hartwig Ehlers: ehlers@weide-hardebek.de
Gerhard Herz: info@ibuibu.com
Klaus Merckens: klaus@merckens.de
Thomas van Elsen: thomas.vanElsen@petrarca.info
Winfried Schäfer: winfried.schafer@luke.fi

Hanke on Euroopan komission rahoittama. Julkaisun sisällöstä vastaa yksin tekijä, eikä komissio ota mitään vastuuta siihen sisältyvistä tiedoista.

